

D. CHRISTIANUS GOTTLOB
BIENERUS 1797, 8.

PROCANCELLARIUS

SUMMOS IN UTROQUE IURE HONORES

V I R O

PRAENOBILISSIMO ATQUE DOCTISSIMO

ERNESTO FRIDERICO HAUPT

ZITTAUIENSI

IURIS UTRIVSQUE BACCALAUREO

A. D. XIX. DECEMBRIS MDCCCXXXVII.

H. L. Q. C.

SOLEMNITER CONFERENDOS

I N D I C I T.

Praemisso obseruationum iuris publici et feudalis

SPECIMINE IV.

*De originibus Schriftaffiorum et Amtaffiorum
praecipue in Saxonia. P. I.*

LIPSIAE,

EX OFFICINA BREITKOPFII ET HAERTELII.

D. CHRISTIANUS GOTTLOB

BIENERUS

PROFESSOR

PHYSICAE ET MATHEMATICAE

IN UNIVERSITATE

WITTENBERGENSI

ERNESTO FRIDERICO HAUPT

PHYSICAE

PHYSICAE ET MATHEMATICAE

PHYSICAE ET MATHEMATICAE

PHYSICAE

PHYSICAE ET MATHEMATICAE

In nomine domini Amen

Dei gratia

PHYSICAE ET MATHEMATICAE

PHYSICAE

PHYSICAE ET MATHEMATICAE

DE ORIGINIBVS
SCHRIFTSASSIORVM ET AMTSASSIORVM
PRAECIPVE IN SAXONIA.

---

§. I.

De Schriftsassis et Amtsassis in vniuersum.

Tralatitium est in iure publico et feudali Saxonico vassallos eorumque praedia aut supremis curiis Lipsiensi vel Wittembergensi proxime subesse aut praefecturae cuidam Electorali parere, illos solius Principis collegiorumue vice sacra fungentium praecepta suscipere ac iudicata, hos e contrario magistratum principalium praeceptis iudicatisque obtemperare, illos immediatos, verbo iuris publici Saxonici Schriftsassios, hos mediatos seu Amtsassios vocari. Late patet per vniuersum ius publicum ac feudale Saxoniae, patriae carissimae, haec particio, neque in praediis solum nobilibus cernitur, a quibus tamen originem cepit, sed propagata etiam fuit ad urbes earumque senatus, quid? quod ad singulos adeo, munere officioque in vtilitatem publicam fungentes, aut solo honoris titulo absque muneris professione conspi-

cuos applicata et paulatim valde ampliata fuit, vt Schriftfaffiatu aut ex re, aut ex munere publico, aut ex titulo honoris oriri videatur.

Itaque iuris Saxonici tam publici, quam priuati auctores conditoresque in hoc loco excolendo omnino versati fuerunt, in quibus praeter Beyerum in delineatione iuris Germanici Lib. I. cap. VII. de Schriftfaffliis et Amtfaffliis, in scripto, et Pffessingerum ad Vitriarium T. II. p. 961. nominare iuuat Guil. Leyseri diss. de Landfaffliis itemque Schriftfaffliis et Amtfaffliis, Wittebergae 1664. et Adam. Struuii diss. de Schriftfaffliis, germanice *Vom Ursprung, Recht, Freyheit und Gerichtsbarkeit der Schriftfaffen auch dem Unterschied zwischen den Amtfaffen*, Jenae 1667. habitam, licet his et Schilterus in commentationibus de Landfaffliis, Amtfaffliis et Schriftfaffliis Exx. ad Pandectas T. I. p. 288 et Joannes Gothofredus Bauerus tribus opusculis vno: de Landfaffliis et foro Amtfaffliorum, altero: de Schriftfaffliatu personali, tertio, de Schriftfaffliatu reali Opusc. Academ. T. I. num. XXXV. seqq. longe praesent, vt Bergerum seu potius respondentem disputationis auctorem Boernerum diss. de nexu iurisiurandi, quo fidelitas et subiectio continetur §. 43. seqq. Lüderum Menkenium comment. de foro competente vassallorum simultaneeque inuestitorum et subiectione nobilium immediatorum Saxoniae Landfaffliorum extra hoc territorium habitantium in cancellariis Saxonis et curiis Provincialibus §. VIII. seqq.; Roemerum in opere: *Staatsrecht und Statistik des Churfürstenthums Sachsen und*
der

der dabey befindlichen Lande P. II. §. 33. seqq. taceam. Passim quoque huius rei meminit Wabstius *von des Churfürstenthums Sachsen Justizverfassung* atque in appendicibus variis singulorum adeo praediorum conditionem retulit, sed in hoc articulo omnibus aliis palmam praeripuit Canzlerus in opere praestantissimo: *tableau historique pour servir à la connoissance des affaires politiques et économiques de l'Electorat de Saxe et des provinces incorporées ou reunues, quod Dresdae et Lipsiae MDCCCLXXXVI* prodiit. Etenim inde a pagina sexta tomi I. per totum opus, seruatō circulorum Saxoniorum ordine, diligentissime recensuit Schriftfässios et Amtfässios, allatis simul monumentis rationibusque, ex quibus id ipsum intelligatur.

§. II.

Quo fundamento praediorum nobilium in Schriftfässica et Amtfässica distinctio nitatur, breui expenditur.

Ex triplici illa caussa, quae Schriftfässiatum parit, vnam praesente scripto illustrare constitui, eam nimirum, quae ex re oritur. Atque ut constet qua de re disputetur, monendum duco, me de iis duntaxat quaerere praediis, quae Principi Electori primo aut secundo gradu subiecta sunt, neque alio regimine territorioe subiecto continentur. Sunt autem duplicis generis haec praedia aut feudalia, quorum quidem maxima pars est, aut allodialia, iuribus tamen praediorum equestrium munita. Ex quibus iam sua sponte

intelligitur, fundamentum partitionis propositae a nexu feudali repeti nec posse nec debere, sed in iurisdictione inprimis ciuili esse ponendum. Dominium enim directum cum iuribus inde dependentibus, atque ex legibus nouis adeo iurisdictione feudali soli Principi Electori eiusque Regimini territoriali aequali iure tam in feuda Schriftfässica quam Amtfässica competit, vt si inde metiri velimus conditionem istam partitionemue, omnia feuda non possint non esse atque haberi Schriftfässica. Neque tamen non primam causam atque originem huius instituti ex militia clientelari repeti debere, suo loco persequar.

Itaque praedia Schriftfässica ea dico, quae Principi Electori summisque eius dicasteriis collegiisque proxime seu in prima instantia subsunt; Amtfässica econtrario, quae Praefectorum Electoralium iurisdictioni mandatisque obtemperare tenentur, Differunt quidem haec praedia in variis iuris publici et feudalis articulis, quae tamen omnia cum abesse queant, definitionem ingredi non debent. Conditio illa praedium totum cum accessionibus, in quibus saepe iurisdictione patrimonialis cernitur, afficit, ex quo sequitur, vt omnes, qui tale praedium inhabitant, exinde forum domicilii sortiantur, atque a praedio Amtfässico ad Praefectum Electoralem, a Schriftfässico ad curiam Prouincialem, cui subiectum est aut praetermissa curia mox ad Regimen territoriale prouocetur.

Haud

Haud praetereunda est duplex praediorum Schriftfaffi-
 corum conditio, quae enim antiquitus et certe ante annum
 1706 sub iurisdictione ipsius Principis fuerunt, veteris,
 quae autem dicto anno secutisque per codicillos a Principe
 impetratos iurisdictioni Praefectorum exemta et summis di-
 casteriis subiecta fuerunt noui Schriftfaffiatus esse dicuntur
 (*alt und neu schriftfaffige Güter*). Qualem id ipsum vim habeat,
 breui videamus. Principi Electori ius competere eximendi
 praedia Praefectorum suorum iurisdictioni, nemo ambiget,
 neque dubitari potest, quin talia praedia Schriftfaffiatum
 cum omnibus iuribus suis acquirant, sed si personam stan-
 di in comitiis consideraueris, apparet discrimen. Etenim
 omnes praediorum nobilium possessores iure comitiarum
 gaudent, quod Segerus *diff. de coniunctione loci et suffragii in*
comitiis prouincialibus cum dominio praediorum nobilium. Lipsiae
 1769. edita, ex ipsis rerum monumentis tradidit, Schriftfaffii
 quidem viritim et vocantur et comparent, nisi impedimen-
 tum ex persona oriatur, Amtfaffii autem cuiusuis Praefe-
 cturae duos ex ipsorum corpore gremioe mittunt, qui et
 suo et reliquorum nomine consultationibus adsint et suf-
 fragia ferant. Itaque quaeritur, vtrum possessores praedio-
 rum, qui Schriftfaffiatum post annum supra commemora-
 tum impetrarunt, viritim vocentur, an Amtfaffiorum nu-
 mero habeantur. Recepta est sententia, vt exemptio a iuris-
 dictione praefectorali, ius publicum non mutet ideoque per-
 sona

sona standi in comitiis iure antiquo aestimetur, nisi Princeps in codicillis, quibus exemptionis privilegium indulgetur, etiam hoc addiderit, ut possessor talis praedii et viritim vocetur, et suffragio singulari gaudeat. Quod quamvis factum sit, tamen haec ipsa adiectio, non efficit, ut possessor impensa Principis, uti veteres Schriftfässii, compareat, sed suo sumtu, ius privilegiumque datum exercendo, viuat.

A feudis nobilibus distingui debent feuda rustica, quorum duplex est in Saxonia ratio, quaedam enim a Cancellaria Principis, pleraque a Praefectis Electoralibus conceduntur, ideoque in feuda Cancellariae et praefectoralia distribuuntur, licet indistincte feudorum nobilium iuribus atque privilegiis careant. Quare semper iurisdictioni Praefectorum parent, et tantum abest ut praerogatiuae praediorum nobilium ipsis vindicari queant, ut potius iure et conditione aliorum praediorum habeantur, nisi quod passim ab operis rusticorum, quippe in adiuuando et instruendo exercitu olim symbola contulerunt, vacationem obtinuerint. Plura non addam, de feudis nobilium et rusticorum in Saxonia, singularia capita tractauit Sturmius libello Wittebergae 1747. proposito. Quamobrem Beyerus c. l. §. XIII. qui ait; Schriftfässios esse vassallos domus Saxonicae, qui inuestituram ex Cancellaria Principis accipiunt, vassallos contra, qui feudi renouationem a Praefectis et praefectorum Capitaneis obtinent, Amtfässios vocari, aut confundit duplicem feudorum rusticorum speciem cum iis, quae Schrift-

Schriftfässica et Amtfässica dicuntur, aut labitur in notione praediorum vtriusque generis recte constituenda.

§. III.

Ratio nominis expenditur et illustratur.

Vnde ratio appellationis repetenda sit, breui videamus. Landfässios in Saxonia eos, dicere solemus, qui iurisdictioni et superioritati territoriali subiecti sunt. Vis quidem verbi ad solam praediorum intra fines territorii sitorum possessionem refertur, ex iure autem Saxoniae publico ampliata significatione ad possessores rerum immobilium profertur, qui sententia ab antiquis iam temporibus recepta, qua quilibet praedii alicuius dominus vel condominus ciuis est, etiamsi in alieno territorio regnare degat, pro subditis habentur. Hartungius in Annalibus Erfurtenfibus apud Menkenium T. III. SS. Rer. Saxon. p. 1235. ad annum 1463. discordiam inter ciuem Erfurthenfem et comitem Gleichensfem coram Guilielmo Duce agitatum retulit, his verbis: *der lyes Grafen Ernste alle seine Gütere, die er in seine Fürstenthume hatte, in Kummer legen und liefs ihnen durch seiner Hofe richter, er Burgharden Schenken von Tuttenburg heische, als einen seinen Grafen, Mann und Landfässin sein Weimar vor sine Hofe gerichte, ihme und den von Erfurth zu thun, wes er von ehren wegen pflichtig were.* Itaque res et nomen his iam temporibus in vsu fuerunt. Ex quibus omnino efficitur, vt quilibet praedii alicuius intra territorium

Saxonicum possessor ad homagium personale, cuius vim et potestatem Chladenius in libello: de homagio reali §. IX. bene tradidit, teneatur atque in omnibus causis forum competens sortiatur. In feudis haec est ratio, vt et vassalli ipsi et simultanee inuestiti Landsassiorum iure existimentur. Recte igitur Menkenius de foro competente vassallorum et simultanee inuestitorum, §. VII., illud vero, inquit, certum est omnes Comes, Barones, Nobiles siue in Saxonia habitent, siue extra Saxoniā, semel feudis in Saxonia acquisitis aut simultanea inuestitura impetrata competens ibi sortiri forum. In his omnibus conditio spectatur, vt alii Schriftsassii, alii Amtsassii dicantur.

Negotiorum explicandorum hic est modus. Schriftsassii ad omnia negotia publica, feudalia et priuata, quae ab ipsis expediri debent, a Principe ipso eiusque summis magistratibus collegiisque per litteras seorsim ad quemcunque directas euocantur, Amtsassii contra per Praefectum Principis, certiores fiunt, quid ipsis faciendum explicandumque sit et iniungatur; illi igitur quoniam mandata et rescripta ex Cancellaria Principis suscipiunt *auf Canzellei-Schrift*, hi *auf Amtschrift* sedere dicuntur. Haltaus Gloss. Germ. v. Schrift, plura eius rei monumenta collegit, vnum adscribam. Henricus senior Burggrauis Misnensis, edicto an. 1560. ait: *Entbieten hiermit denen von der Ritterschaft die beydes auf Unser und Amtschrift sitzen.* Proprie igitur haec appellatio non de praediis ipsis, sed eorum possessoribus accipienda est, atque hi aut
refi-

resident in praedio immediato et Cancellariae subiecto, ex qua ipsis rescribitur et imperatur, aut morantur in praedio mediato et praefecturae cuidam subiecto, ut ipsis per magistratum Principis rescribatur et imperetur, illi igitur sedere dicuntur *auf Canzelleysschrift* hi *auf Amtsschrift*, sed cum non in scriptura, verum in praedio aut Cancellariae aut Praefecturae subiecto resideatur, duriusculam pariter atque obscuram esse elocutionem, nemo facile ibit inficias. Canzlerus in opere laudato T. I. p. 12. definitionem ex hoc ipso negotiorum explicandorum modo repetiit, quod quidem, si nominis rationem habere velis, reprehendi nequit. Cognitis igitur et re et nomine, sequitur, ut origines huius instituti progressusque ex legibus et monumentis patriis cognoscamus, quod quia ex militia clientelari et vassallitica natum receptumque fuit, necesse est, ut conditionem vassallorum antiquissimam in memoriam reuocemus.

§. IV.

Vassalli territoriorum ante superioritatem territorialem aequali modo Principi paruerunt, sed post superioritatem territorialem magna eorum pars militiae constituendae causa magistratus, qui eisdem praecessent, acceperunt.

Duplex vassallorum genus inde a Carolidarum aevo per Germaniam obtinuisse, atque alios solius Regis alios Principum clientela fuisse nexos, pluribus monumentis in opere: *Bestim-*

*mung der kaiserlichen Machtvollkommenheit in der deutschen Reichs-
regierung P. III. S. I. §. 90. p. 851. probauimus; cum prioribus
in praesenti commentatione nihil nobis negotii est, hi autem
duplicis generis erant, aut Imperatoris aut Principis vassalli.
Imperatoris milites beneficia sua ex bonis imperii publicis ac-
cipiebant, sparsa per totum regnum imperiumque. Quare
et ipsa praedia et possessores milites magistratibus Caesareis,
Ducibus puta, Comitibus, reliquisque subiecti censeban-
tur. Ipsi territoriorum rectores, qui fere ex ditissimis lege-
bantur, proprios alebant milites, praediisque ad allodium
pertinentibus inuestiebant. In utrosque porrigebatur quidem
iurisdictio territorialis, sed illi stipendium praediumue ab
Augusto, hi a Principe quisque suo accipiebat, illi ad re-
gnum et ex formula eius publica ad territorium aliquod, hi
ad allodium eiusque dominum pertinebant, illi extra curtem
allodiumue Principis sed intra districtum residebant, hi pro
parte curtis atque allodii reputabantur. Inde lumen accipit
locus I. F. V. §. I. ubi: si quis feudum habuerit in curte domini sui
— similiter si extra curtem detinuerit et dominus districtum habuerit
vel alium honorem, si alienauerit sine voluntate, iure ad dominum re-
uertitur. Principes isti, territoriorum rectores sub signo suo
educabant vassallos et regios et suos, neque reperio in pro-
uinciis Germaniae medios magistratus, quibus vassalli, belli
pacisque tempore paruerint, fuisse ordinatos.*

At enim post successionem feudorum introductam, plu-

res

res mutationes subiit hoc institutum. Primum enim omnes vassalli, siue Regis siue Principis beneficia meruerint, eandem acceperunt conditionem, vt quemadmodum olim iurisdictioni Principis subiecti fuerant, ita nunc eiusdem potestatem territorialem venerentur, fidem et Reктору et territorio sponsuri. Deinde in maioribus prouinciis vassalli milites ordinis imperiiq; causa in turmas describi et propriis magistratibus, quibus pace belloq; parerent, addici coeperunt, ex quo euenit, vt alii immediati ex iure antiquo manerent, alii mediati Principis iussu et auctoritate fierent. Occasio mutationis, ni fallor, haec fuit. Superioritati territoriali Dynastae atque Praelati, qui antiquitus iam proprios aluerant vassallos, aut sponte et commodi sui ergo aut ex pristina nexus clientelaris ratione, aut ex aliis, quas referre non atinet, causis, superioritati territoriali cesserunt. Hi igitur vassallos suos domino et Principi suo adducebant, ipse Princeps autem milites euocabat suos; quilibet igitur militibus praeerat suis, omnibus indicebantur seruitia Principis iussu et auctoritate, sed ipsa indictionis formula Dynastis Praelatisque transmittabatur, vt ipsi vassallos euocarent suos simulque cum his praesto essent, Principis contra vassallis viritim, scripto indictionis legitime insinuato, imperabatur, vt statim tempore certoque loco adessent sub signo Principis militaturi. Hi igitur imperium a solo Principe accipiebant, illi a Domino quisque suo, hi sub signo Principis, quod simul territoriale erat,

militabant, illi sub signis Dominorum suorum. Haec autem et imperiorum et signorum et ipsius subiectionis varietas non potuit non si non discordiam, certe impedimentum, quo minus omnia ex ordine procederent, parere. Quamobrem et salus reipublicae et ordo militiae suavit, ut militibus Principum in turmas descriptis certi magistratus praeponerentur, qui proximum a Principe gradum, vti Dynastae atque Praefati, tenerent. Itaque in vassallos secundum situm praediorum descriptos Praefectis Principis Aduocatisque imperium demandatum fuit, vt Principis auctoritate eosdem pace belloque regerent, eiusque iussu et euocarent et sub proprio signo educerent. Qua quidem distributione factum est, vt plerique vassalli in ordines turmasque descripti militarent, Comitesque ac Dynastae suis, Aduocati Praelatorum Ministerialesque vassallis ecclesiarum ac monasteriorum, Praefecti autem vassallis territorialibus ex parte, omnibus tandem et duelloribus turmarum, et vassallis nullo ordine aut turma comprehensis aut ipse Princeps aut eius Capitaneus generalis praessent.

Has esse rationes et causas ex quibus factum fuerit, vt alii vassalli soli Principi, alii Principis Praefectis subiicerentur ego certe persuasus sum. Quilibet autem in territorio, cuius ius publicum et feudale tractat, si alios vassallos esse immediatos, alios mediatos cognoscit, in multis enim territoriis vassallos omnes esse immediatos constat, origines et progressus ex legibus patriis demonstrat atque illustret necesse est; equidem originibus iuris publici et feudalis, quo Saxonia patria

patria carissima, felicissime regitur, consulturus hanc operam in me suscipiam, sed fines huius scriptiois non permittunt, ut quod mihi proposui, iam persequar, id ipsum igitur alii occasione reseruando propero ad sollemnitatem, quae mihi hanc scribendi opportunitatem attulit, denunciandam. Deceruit ordo noster

V I R O

DOCTISSIMO ATQUE ORNATISSIMO

ERNESTO FRIDERICO HAUPT

IURIS UTRIUSQUE BACCALAUREO

Summos Vtriusque Iuris Honores more solemniter conferre. Atque ut Candidati, quae tractavit studia accuratius intelligantur, ecce, quae mihi de vita perscripsit sua:

Natus sum Zittaviae, d. 31. mens. Maii a. 1774., patre Ernesto Sigmundo, mercatore, et matre Friderica Graezia. Hanc annum tertium agens immatura morte amisi: ille ereptus mihi est a. 1796. Exacta institutione, qua puerilis aetas formari solet, traditus sum disciplinae MÜLLERI, viri maximopere colendi, qui in urbis patriae Gymnasio Convectoris munere fungitur; b. que JARY, Subrectoris. Inde ab a. 1789. publicas etiam scholas tum horum magistrorum, tum Directoris SENTENIS, qui praeclare de me est meritus, frequentavi. A. 1791. Academiae Lipsiensis cuius factus sum; Rectore Beckio. In philosophia audiui PLATNERUM et HEYDENREICHIIUM; in philologiae studiis ERNESTI sen.; in historia WEISSIUM, BECKIUM, et ARNDTIUM. Iurisprudentiae autem doctores habui b. SCHOTTUM, BIENERUM, ERHARDUM, EINERTUM, HAUBOLDUM, JUNGHANSIUM, WEISSIUM, et REICHELIIUM: viros, nulla laude indigentes. A. 1794., postquam iuris nonnulla capitata, Praefide JUNGHANS, publice defendissem, examen pro
Bacca-

Baccalaureatu et praxi susinui. A. 1795. Gottingam adii, ibique PÜTERO, GATTERERO, SCHLÖZERO, BECKMANNO ac SPITLERO auditor adsedii. A. 1796. Lipsiam reuersus, examini, quod rigorosum vocant, me subieci.

Vtroque igitur examine feliciter et cum laude superato, petit a nobis, vt suprema iuris laurea Ipsum exornaremus. Quibus quidem desiderii non potuimus non annuere, huic igitur rei ac solemnitati peragendaë præfiximus diem XIX. Decembris. Candidatus Doctissimus, ut quæ supersunt specimen edat, die XVIII. mensis eiusdem hora II. pomeridiana in auditorio iureconsultorum

L. 2. C. qui et aduersus quos in integrum restitui non possunt

lectione cursoria illustrabit, postera autem die disputationem: *de poena adulterii ex lege Julia de coerendis adulteriis* sine Praefide horis antemeridianis defendet, quo facto Vir Iurium Consultissimus atque Amplissimus, Collega amantissimus D. CHRISTIANVS GOTTLOB EINERTVS, Senator merentissimus, Promotor rite constitutus Summos in vtroque iure Honores cum omnibus iuribus atque priuilegiis, excepta sola succedendi spe in ordine nostro, Doctissimo Candidato conferet.

Quæ quidem omnia vt celebriora atque auspiciatiora reddantur, rogamus decenter, vt RECTOR ACADEMIAE MAGNIFICVS, PRINCEPS SERENISSIMVS, COMITES ILLVSTRISSIMI, VTRIVSQVE REIPUBLICAE PROCERES GRAVISSIMI, COMMILITONES GENEROSISSIMI PRAENOBILISSIMIQVE huic solemnitati adesse eandemque exornare velint.

P. P. in Studio Lipsiensi D. XXII. p. Tr. MDCCLXXXVII.

L. S.

Leipzig, Diss., 1797

X 2309032

1078

D. CHRISTIANUS GOTTLOB
BIENERUS 1797,8.

PROCANCELLARIUS

SUMMOS IN UTROQUE IURE HONORES

V I R O

PRAENOBILISSIMO ATQUE DOCTISSIMO

ERNESTO FRIDERICO HAUPT

ZITTAUIENSI

IURIS UTRIVSQUE BACCALAUREO

A. D. XIX. DECEMBRIS MDCCCXXXVII.

H. L. Q. C.

SOLEMNITER CONFERENDOS

I N D I C I T.

Praemisso obseruationum iuris publici et feudalis

SPECIMINE IV.

*De originibus Schriftaffiorum et Amtaffiorum
praecipue in Saxonia. P. I.*

LIPSIAE,

EX OFFICINA BREITKOPFII ET HAERTELII.

